

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

11 (3) 2024

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş tarihi |Received:15.03.2024

Kabul tarihi |Accepted:30.05.2024

Yayın tarihi |Published:25.06.2024

Peri Mahmudova

<https://orcid.org/0009-0004-4015-7157>

Doctor, Academy of Public Administration of Azerbaijan, Azerbaijan,
perimusayeva98@gmail.com

Atf Künyesi / Citation Info

Mahmudova, P. (2024). Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Uluslararası Güvenlikteki Rolünün İncelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (3), 1744-1749.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Uluslararası Güvenlikteki Rolünün İncelenmesi

Öz

Modern dönemde dünya çapında insanlık için güvenliğin korunması çok önemli alanlardan birisidir. Bu çalışmada insanlık için ciddi tehdit olan tehlikeler, uluslararası güvenlik ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin modern dönemde uluslararası güvenliğe rolü incelenmiştir. Modern zamanlarda insanlığı mevcut veya beklenen tehlikelerden korumak Uluslararası Konferanslarda en önemli görevlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Şu anda, küreselleşme çağında, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin gelişmesinde, uluslararası güvenliğin korunması adına, sosyal, ekonomik, bilgi ve benzeri önlem olarak, tüm güvenlik alanlarının kayıt dışı bir durumda karşılanmasını talep etmiştir. Çalışmada insanlık için tehdit oluşturan tehlikeler, bu tehditlerin önlenmesi adına yapılan uluslararası işler Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası güvenliğe katılımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmada son yılların bilimsel kaynaklarına atıfta bulunmaktadır. Sonuç olarak; insanlık için tehdit oluşturma bilecek tehlikelerin bireysel ve toplumsal etkenleri en aza indirilecek veya ortadan kaldırılacak şekilde ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Cumhuriyeti, COVID-19, Tehdit, Güvenlik, Uluslararası Güvenlik

Analysing the role of the Republic of Azerbaijan in international security

Abstract

Preservation of security is one of the most important areas for humanity in the modern era. In this study, the dangers that pose a serious threat to humanity, international security and

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

the role of the Republic of Azerbaijan in international security in modern times are analysed. Protection of humanity from existing or expected threats in modern times is considered as one of the most important tasks in international conferences. At present, in the era of globalisation, the development of scientific and technological progress, in order to protect international security, social, economic, information and similar measures, all areas of security have demanded to be met in an informal situation. In this study, the threats that pose a threat to humanity, international actions to prevent these threats are analysed within the framework of the participation of the Republic of Azerbaijan in international security. Scientific sources of recent years are referred to in this study. As a result, it is concluded that the threats that may pose a threat to humanity should be addressed in such a way as to minimise or eliminate individual and social factors.

Keywords: Republic of Azerbaijan, COVID-19, Threat, Security, International Security

Giriş

Modern dönemde her bir devletin en önemli görevlerinden biri veya birincisi ulusal güvenliği sağlamak, insanlığı mevcut veya beklenen tehlikelerden korumaktır. Devleti uluslararası güvenliğe yönelik ana tehditler olarak bilinen savaşlardan, terör eylemlerinden korumak, bunun yanı sıra enerji güvenliği, gıda güvenliği, bilgi güvenliği ve benzeri sağlamak, devlet politikasının öncelikli görevlerindedir. Bu nedenle çalışmada, güvenlik alanlarının tehdit ve tehlikelerden korunması, tehlikenin en aza indirilmesi veya sonlandırılmasına yönelik değerlendirmeler yapılacaktır. Çalışmanın amacına yönelik olarak ilk bölümde modern dünyanın en büyük tehlikesi olarak bilinen pandemi dönemi ve Azerbaycan`ın bu dönemde büyük tehlikeden korunmak amaçlı iş birliklerinde bulunması, ikinci bölümde Azerbaycan`ın zafer kazanarak uluslararası ve bölgesel tehditi üstelenmiş olması, üçüncü bölümde ise Azerbaycan`ın enerji politikasınının dünyanın enerji güvenliğine katkıda bulunması, dördüncü bölümünde Azerbaycan`ın siber güvenliği ve sonuncu bölümde ise gıda güvenliğinin korunması değerlendirilecektir.

1. Pandemi Döneminde Azerbaycan'ın Uluslararası İşbirliğine Katılımı

İlk önce dünya nüfusunun sağlığı açısından çok ciddi bir tehdit oluşturan ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından “pandemi” olarak ilân edilen (11 Mart 2020) korona virüsten bahsetmek yerinde olacaktır.

İnsanlığın ortak tehdidi olarak kabul edilen ve milyonlarca insanın hayatına son veren COVID-19'un önlenmesi ancak uluslararası iş birliği sonucunda mümkün olabilirdi (Euronews, 2020). Şunu da belirtmek gerekir ki, pandemi döneminde Azerbaycan Devleti, yurt içinde olduğu gibi, aynı zamanda uluslararası alanda da önleyici tedbirler kapsamında bu büyük belaya

karşı her yönde aktif olarak mücadele etmiştir. Bu doğrultuda, Azerbaycan'ın 30'dan fazla ülkeye mâli ve insani yardım sağlayarak, COVID-19 ile mücadeleye katkıda bulunarak uluslararası iş birliğine katılımı özellikle vurgulanmalıdır (Halıcı, 2022).

2.Uluslararası Arenada Barışın Ortağı Olan Azerbaycan Devleti

Tarihsel olarak, savaşlar ve terör eylemleri uluslararası güvenliğe yönelik ana tehditler olarak kabul edilmiştir. Ortaya çıkan savaş, eyaletler arası siyasi ve ekonomik ilişkilerin ihlâl edilmesiyle birlikte can kaybına, göçmen sayısında artışa neden oluyor. Herhangi bir ülkedeki göçmen sayısındaki beklenmedik artış, ülkenin ekonomik dengesinin derhal bozulmasına neden oluyor. Siyasi istikrarın devletlerarası ilişkilere ve ekonomik ilişkilerin gelişmesine önemli katkı sağladığını vurgulayan Azerbaycan Devleti, uluslararası arenada her zaman barışın ortağı olarak yer almıştır (Abbasbəyli və Nəcəfov, 2007). Toprakları saldırgan Ermenistan tarafından işgâl edilen Azerbaycan, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, yıllardır uluslararası forumlarda, Ermenistan-Azerbaycan, Dâğlık Karabağ ihtilafının uluslararası norm ve ilkelere dayalı olarak barışçıl çözümünü desteklediğini beyan etmiştir. Ermenistan'ın işgâli, Azerbaycan Devleti'nin topraklarının barışçıl şekilde geri verilmesi yönündeki çağrılarına ve Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin Azerbaycan topraklarının işgâline ilişkin aldığı dört karara (822; 853; 874; 884) aldırış edilmeden 30 yıl boyunca devam etti. Sovyetler Birliği'nin yok edilmesinden yararlanan Ermenistan'ın, savaş ilân etmeden Azerbaycan'a karşı askeri operasyonlara başladığı biliniyor. Bu savaş sonucunda Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sini kaybetmiş, etnik temizlik ve soykırıma mâruz kalmıştır. Bu 30 yıl boyunca Azerbaycan'ın işgâl altındaki topraklarından uyuşturucu yetiştirildiği ve nakledildiği gerçeği ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yanı sıra BM'nin raporlarında da doğrulandı. Aynı zamanda teröristlerin bu bölgelerdeki eğitimi ve geçişleri uluslararası güvenliğe ciddi tehditler oluşturuyordu. PKK terör örgütünün Ermeni militanlarla iş birliği yapması, yüzlerce PKK'lı teröristin Dâğlık Karabağ'a yerleştirilmesi gibi gerçekler vardı.

Nihayet 27 Ocak 2020'de başlayan savaş sonucunda Azerbaycan ordusu gâlip gelerek topraklarını işgâlden kurtardı. Böylece Azerbaycan Devleti, topraklarını Ermeni ayrılıkçılardan temizleyerek Kafkasya'daki uluslararası ve bölgesel tehdidi silmiş oldu (Əliyev, 2021).

3.Azerbaycan Devleti'nin Enerji Politikası ve Uluslararası Güvenliğin Bileşenleri

Enerji güvenliği her ülkenin ulusal güvenliğinin ve dolayısıyla uluslararası güvenliğin bileşenlerinden biridir (Collins, 2022). Küresel çapta yükselen enerji talebi, ülkelerin karşılıklı bağımlı enerji politikaları, enerji güvenliği anlayışının değişmesine neden olmuştur. Enerji güvenliğine dair risklerin ve tehditlerin küresel çapta sonuçlarının olması, enerji rezervlerinin

belli bölgelerde yoğunlaşması, ülkelerin enerji stratejilerini belirliyor ve dünya çapında düşüncelerini gerekli kılmaktadır (Yergin, 2006). Azerbaycan Devleti'nin enerji politikasındaki konumu, ülkenin iç enerji güvenliğini sağlamak ve uluslararası enerji güvenliğine katkıda bulunmaktır. Bu politikanın temeli, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin milli lideri Haydar Aliyev'in 20 Eylül 1994 tarihinde Bakü'de 15 ülkeden 33 firmanın katılımıyla imzaladığı "Yüzyılın Anlaşması" ile atılmıştır. "Yüzyılın Anlaşması" ve yeni ulusötesi projeler genel olarak Azerbaycan'ın yanı sıra Avrasya bölgesinin ve uluslararası dünyanın enerji güvenliğine katkıda bulunuyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 17 Şubat 2023'te Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşma zamanı: *"Enerji güvenliği, ülkenin ulusal güvenliğinden ayrılamaz. Ülkemiz, Avrupa'nın enerji güvenliğinde önemli rol oynamaya devam edecektir"* (<https://president.az/az/articles/view/22814>). Azerbaycan'ın Güney Gaz Koridoru'nun genişletilmesi, Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) boru hatlarıyla gaz taşımacılığının artırılması hedefiyle bu yönde birçok projeyi hayata geçirdiğini bildirdi. Şu anda Azerbaycan'ın Rusya, Gürcistan, Türkiye ve İran ile elektrik bağlantısı bulunmaktadır. Azerbaycan petrolü Bakü-Tiflis-Ceyhan üzerinden Akdeniz'e ve dünya pazarlarına, Bakü-Supsa ve Bakü-Novorossiysk hatlarıyla da Karadeniz limanlarına ve Avrupa ülkelerine taşınmaktadır (Novruzov, 2011). Sonuç olarak enerji güvenliği kavramı gelecek yıllarda dinamik yapısıyla gelişimini sürdürecektir. Güvenlik risk ve tehditlerinin değişimi ve artan enerji talepleri yönünde enerji güvenliği politikaları şekillenecektir.

4.Uluslararası Sosyal ve Ekonomik İlişkilerde Siber Güvenlik Önemi

Tarihsel olarak, gizliliği ve içeriği ne olursa olsun, bilgi ve verilerin değiştirilmeden ve müdahale edilmeden zamanında iletilmesi, devlet idâri kurumları için en önemli konulardan biri olmuştur ve günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Bilgi güvenliği uluslararası sosyal ve ekonomik ilişkilerde önemlidir. 21. yüzyılın başlarından itibaren internetin ve sanal bilgi alanının genişlemesi, siber güvenlik alanında ilgi ve gelişme ihtiyacını artırmaktadır (Blythe, 2013). Azerbaycan Devleti, modern bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) geniş çapta uygulanmasının yanı sıra, siber güvenlik yeteneklerinin güçlendirilmesine ve siber uzman tabanının oluşturulmasına özel önem vermektedir. Azerbaycan, siber güvenlik ve bilgi güvenliği konularında Avrupa Birliği (AB), NATO, Uluslararası Elektronik Haberleşme Birliği gibi uluslararası kuruluşlarla karşılıklı ilişkilerin sürdürülmesi, uluslararası sözleşme mevzuatına uygun olarak bu alanın geliştirilmesi yönünde resmi tutumunu ifade etti. Azerbaycan 2008 yılında Avrupa Konseyi'nin "Siber Suçlara" İlişkin Sözleşmesini imzaladı.

"Doğu Ortaklığı - Avrupa Konseyi Mekanizması" programı çerçevesinde uluslararası siber suçlarla mücadelede aktif olarak iş birliği yapmaktadır (Həsənov, 2005).

5.Azerbaycan Gıda Güvenliğinin Uluslararası Gıda Güvenliğine Katkısı

Gıda güvenliği de insanlığın yaşamı ve sağlığı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Azerbaycan Gıda Güvenliği Ajansı, uluslararası kuruluşlar ve yabancı ülkelerle iş birliklerinin yanı sıra, uluslararası gıda güvenliğine katkı sağlayabilecek projeler yürütmektedir. Avrupa ve Orta Asya'da gıda standartlarının iyileştirilmesi ve gıda güvenliği alanında yeniden yapılanma çalışmalarının geliştirilmesi amacıyla Azerbaycan, gıda güvenliği ile ilgili birçok uluslararası konferansa ev sahipliği yapmanın yanı sıra tedbirlere de yakından katılmıştı. (<https://www.turkak.org.tr/haberler/ii-gida-guvenligi-konferansi>). Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü'nün gıda güvenliği konusunda yayınladığı Codex Güven Fonu ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Azerbaycan'ın yeni teknoloji ve standartların uygulanması sonucu yüksek kaliteli gıda ürünlerine sahip olduğunu doğruluyor. Azerbaycan`da gıda güvenliği alanının uluslararası standart ve normlara getirilmesi, Azerbaycan'ın ihracat potansiyelinin artırılmasının yanı sıra uluslararası gıda güvenliğine de katkı sağlanmaktadır (Məmmədov və Xəlilov, 2014).

Sonuç

Modern dönemde devletlerin tehditlerden korunması ve tehlikelerin en aza indirilmesi veya ortadan kaldırılması, ulusal güvenliğin sağlanması, insanlığın mevcut veya beklenen tehlikelerden korunması en önemli görevlerden biridir. Bundan başka, devletin uluslararası güvenliğe yönelik ana tehditler olarak bilinen savaşlardan, terör eylemlerinden korunması yetersiz kalmaktadır, bu nedenle enerji güvenliği, gıda güvenliği, bilgi güvenliği ve diğer güvenlik alanlarının sağlanması önem taşımaktadır. Çalışmada Azerbaycan Cumhuriyeti`nin güvenlik alanlarını sağlaması konusu araştırılmış ve sonuç olarak bu görevi başarıyla yerine yetirdiği ve modern dönemde uluslararası güvenlikte büyük rolü olduğu açığa çıkmıştır. Burada pandemi döneminde Azerbaycan'ın 30`dan fazla ülkeye mâli ve insani yardım sağladığının, COVID-19 ile mücadeleye katkıda bulunarak uluslararası iş birliğine katılımının ve diğer mühim tedbirler gördüğünün altını çizmek gerekir. Daima dünya çapında barışın destekleyicisi olarak bilinen Azerbaycan Devleti, Ermenistan-Azerbaycan, Dâğlık Karabağ ihtilafının uluslararası norm ve ilkelere dayalı olarak topraklarının barışçıl şekilde geri verilmesi yönündeki çağrılarını Ermeni tarafı aldırış etmemiş ve sonuç olarak 27 Ocak 2020 tarihinde başlayan 44 gün sürmüş savaş sonucunda Azerbaycan ordusu zafer kazanarak topraklarını işgâlden kurtarmayı başarmıştır. Bu zafer Azerbaycan`ın ülkeyi büyük tehlikeden kurtarması ve güvenlik alanının genişlendirilmesi ile sonuçlanmıştır. Ülkenin uluslararası güvenliğin

bileşenlerinden biri de enerji politikasıdır ki, Azerbaycan`ın enerji politikası ülkenin iç enerji güvenliğini sağlamak ve uluslararası enerji güvenliğine katkıda bulunmaktadır. Bundan başka, bilgi güvenliğinin uluslararası sosyal ve ekonomik ilişkilerde önemini altını çizmek gerekir. Bu gün Azerbaycan Devleti, modern bilgi ve iletişim teknolojilerinin geniş çapta uygulanmasından başka, siber güvenlik yeteneklerinin güçlendirilmesine ve siber uzman tabanının oluşturulmasına çok büyük önem veriyor. Böylece, Azerbaycan`da siber tehditleri ortadan kaldıracak düzenlemelere yer verilmelidir. Azerbaycan Devleti insanlığın yaşamı ve sağlığı açısından çok önemli yer alan alanlardan biri olan gıda güvenliğinin uluslararası standart ve normlara getirilmesi, ülkenin ihracat potansiyelinin artırılması ve uluslararası gıda güvenliğine katkı sağlanmasında da önemli yer alıyor. Sonuç olarak Azerbaycan Devleti güvenlik alanlarının tehlike ve tehditlerden korunması amacıyla bir çok tedbirler görmektedir ve bu alanda bütün tehlike ve tehditlerin sonlandırılması amaçlı düzenlemelere yer verilmelidir.

Kaynaklar

- Abbasbəyli A., Nəcəfov E. (2007). *Beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi*. Mürtəcim nəşriyyatı.
- Blythe, J. (2013). Cyber security in the workplace: Understanding and promoting behaviour change. *Proceedings of CHIItaly 2013 Doctoral Consortium*, 1065, 92-101.
- Collins, A. (Ed.). (2022). *Contemporary security studies*. Oxford university press.
- Əliyev, N. (2021). *Vətən müharibəsində Azərbaycanın qələbəsi (informasiya-analitik material)*. AFpoligrAF.
- Euronews. (2020). Dünyada COVID-19: İlk 4 ayında neler yaşandı? Salgının seyri ne durumda? <https://tr.euronews.com/2020/05/04/dunyada-covid-19-salg-n-n-ilk-100-gununde-yasananlar-i>
- Halıcı, S. K. (2022). Covid-19 Pandemisinin Azerbaycan`ın Makroekonomik Göstergelerine Etkisi. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 28-43.
- Həsənov, Ə. (2005). *Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti*. Dərslik.
- Məmmədov, Q. Ş., & Xəlilov, M. Y. (2005). *Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi*. Elm nəşriyyatı
- Novruzov S. (2011). *Heydər Əliyev və Azərbaycan Dövlətçiliyi*. Elm və təhsil.
- Yergin, D. (2006). Ensuring energy security. *Foreign affairs*, 69-82.